Chapter 18

АДАПТАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Чикалова М. М.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-557-0-18

ВСТУП

Глобалізаційні процеси, посилення міжнародного співробітництва та євроінтеграційні прагнення України вимагають якісної підготовки громадян до ефективної міжкультурної комунікації. Володіння іноземними мовами стало ключовим фактором академічної мобільності, професійного розвитку та інтеграції у європейський простір освіти і науки. Водночас кризові ситуації, спричинені пандемією COVID-19, військовими конфліктами та іншими форс-мажорними обставинами, змушують переглядати методичні підходи до викладання та адаптації освітніх програм іншомовної компетенції до потреб здобувачів освіти.

Війна в Україні кардинально змінила умови функціонування освітньої сфери, створивши нові виклики для викладачів, студентів та освітніх установ усіх типів акредитації. Фізична небезпека стала для багатьох студентів причиною вимушеної зміни місця постійного проживання та переїзду в інші регіони або країни, що ускладнює доступ до традиційного навчання. Частина навчальних закладів зазнала руйнувань або опинилася на окупованих територіях, що змусило переходити на дистанційні або змішані формати навчання, адже через бойові дії частина студентів не має стабільного доступу до Інтернету або необхідних технічних засобів, що створює значні перешкоди на шляху до отримання якісної підготовки. Виникла потреба у розробці навчальних матеріалів, адаптованих для онлайн-формату, та використанні цифрових платформ для підтримки навчального процесу.

Викликом став і психоемоційний стан здобувачів освіти, а саме високий рівень стресу, тривожності та постійної нестабільності, що негативно впливає на навчальну мотивацію та концентрацію уваги. У

цих умовах адаптація освітніх програм стала необхідністю для забезпечення безперервності навчального процесу, доступу до якісної освіти та психологічної підтримки студентів. Одним із першочергових завдань стала розробка гнучких програмах, які враховують психологічні аспекти навчання та забезпечують підтримку студентам.

Євроінтеграційні процеси суттєво впливають на систему освіти, зокрема на іншомовну підготовку студентів. Переїзд до інших англомовних країн став справжнім викликом для студентів закладів вищої освіти України, які на практиці відчули проблеми та прогалини у іншомовній підготовці, які дістали назву «освітні втрати». Входження України до європейського освітнього простору передбачає адаптацію освітніх програм до загальноєвропейських стандартів, розширення можливостей для академічної мобільності студентів та викладачів через програми міжнародного співробітництва, такі як Erasmus+ та інші європейські ініціативи, а також підвищення рівня володіння іноземними мовами серед здобувачів освіти. Перехід на новий рівень навчання дозволить майбутнім фахівцям інтегруватися в глобальний ринок праці та підвищити рівень конкурентоспроможності випускників українських закладів вищої освіти. Разом з тим, виникає потреба у створенні ефективних механізмів подолання освітніх втрат, спричинених кризовими ситуаціями, що передбачає впровадження гнучких навчальних форматів, розширення доступу до якісних навчальних ресурсів та підготовку викладачів до роботи в багатомовному середовищі.

Таким чином, євроінтеграційні процеси не лише відкривають нові можливості для вдосконалення іншомовної підготовки, а й вимагають активного реформування освітньої системи для відповідності сучасним викликам та стандартам європейського простору вищої освіти.

1. Основні виклики адаптації освітніх програм

Адаптація освітніх програм в умовах сучасних кризових ситуацій, зокрема війни та процесу євроінтеграції, є складним завданням, яке потребує врахування багатьох факторів. Освітня система України стикається з новими викликами, які впливають як на зміст програм, так і на їхню методологію. Розглянемо основні труднощі адаптації освітніх програм у цих умовах. Перш за все, це стосується суттєвих змін у самому змісті освітніх програм. Одним із ключових викликів є ***необхідність перегляду та оновлення навчальних планів***, які раніше орієнтувалися на відносно стабільні соціально-економічні умови. Зміни в геополітичному просторі, інтеграція до європейського освітнього середовища та військові виклики змушують переглядати структуру та наповнення навчальних дисциплін. Відсутність системного підходу до

оновлення навчальних матеріалів відповідно до сучасних викликів зумовлює необхідність інтеграції до освітніх програм тематичних блоків, присвячених питанням безпеки, прав людини, психологічної підтримки, інформаційної грамотності та інших актуальних аспектів, що сприятиме підвищенню адаптивності освітнього процесу до нових реалій.

Сучасний освітній процес вимагає інтенсифікації іншомовної підготовки, яка виступає ключовим елементом академічної мобільності та сприяє інтеграції студентів у європейський освітній простір. В умовах діджиталізації освіти пріоритетним завданням стає розширення змістового наповнення навчальних програм шляхом впровадження сучасних технологій навчання, що забезпечує підвищення ефективності засвоєння іншомовної компетенції та відповідність освітніх стандартів міжнародним вимогам.

Ключовим аспектом модернізації іншомовної освіти в Україні є адаптація граматичних правил та вокабуляру англійської мовив контексті євроінтеграційних процесів. Заклади освіти покликані забезпечити відповідність освітніх програм європейським стандартам та готувати фахівців, які здатні ефективно спілкуватися у міжнародному середовищі. Так, наприклад, викладання граматики англійської мови повинно відповідати сучасним комунікативним потребам: доцільно впроваджувати інтерактивні методи навчання, які акцентують увагу на практичному використанні граматичних структур у реальних ситуаціях. Такий підхід сприяє розвитку у студентів здатності застосовувати граматичні знання в усному та письмовому мовленні, що є необхідним для ефективної міжкультурної комунікації.

Не менш важливим елементом іншомовної підготовки є формування лексичного мінімуму. У контексті євроінтеграції необхідно переглянути критерії відбору лексичних одиниць, враховуючи сучасні комунікативні потреби та сфери взаємодії. Це передбачає включення до навчальних програм лексики, пов’язаної з європейськими інституціями, культурою, правовими та економічними аспектами. Такий підхід забезпечує підготовку студентів до участі в міжнародних проєктах та спілкуванні з європейськими партнерами[1].

Впровадження сучасних підходів, таких як «Dogme», який фокусується на комунікативній взаємодії без надмірного використання навчальних матеріалів, може бути ефективним у контексті євроінтеграції. «Dogme» зосереджує увагу на розмовному спілкуванні між студентами та викладачем, підкреслює важливість живого

[1] Пасічник О. Проблема добору лексичного мінімуму з іноземних мов для закладів загальної середньої освіти: історія, сьогодення, перспективи. Український Педагогічний журнал. 2022. (1). С. 98–106. URL: https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-1-98-106

спілкування та адаптації навчального процесу до реальних потреб студентів, що сприяє більш гнучкому та ефективному засвоєнню як граматичних, так і лексичних аспектів мови.

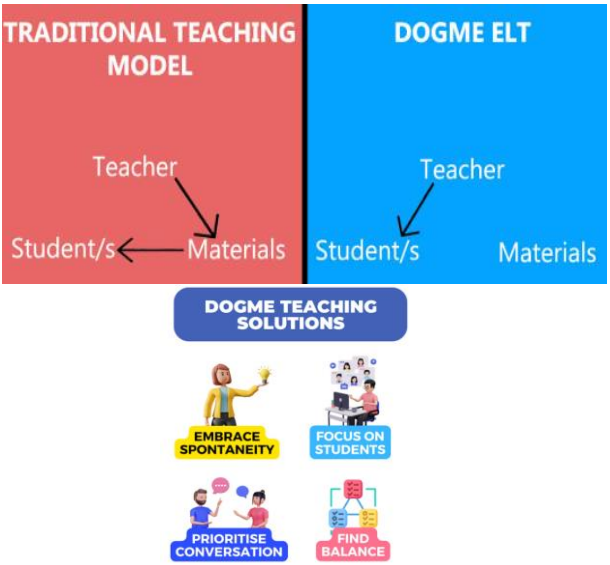

Нижче наведено приклад адаптації навчальної програми з дисципліни «Англійська мова для немовних спеціальностей» на основі однієї з граматичних та лексичних тем, що відображає зміни у змісті навчального матеріалу, вимогах до навчальних досягнень студентів та методах викладання відповідно до сучасних освітніх викликів (табл. 1).

Граматика: *Використання умовних речень другого типу (Second Conditional).*

Лексика: *Термінологія, пов'язана з кризовими ситуаціями та безпекою (наприклад, «evacuation», «emergency response», «first aid», «crisis management», «resilience»).*

Таблиця 1

Адаптація навчальної програми з дисципліни «Англійська мова для немовних спеціальностей» в закладах вищої освіти на прикладі граматичного та лексичного матеріалу

Зміст навчального матеріалу	Очікувані результати	Процес адаптації
Граматичний аспект		
Second Conditional Структура: If + Past Simple, would + V Значення умовного речення другого типу, роль у реченні при передачі думки. Відмінність від інших типів умовних речень. Вживання умовних речень другого типу в офіційному та неофіційному мовленні. Вибір із поданих речень тих, які найбільше відповідають змісту текстів тощо.	Здобувач освітніх послуг: Знає різницю між умовними реченнями різних типів. Вміє використовувати Second Conditional у письмовому та усному мовленні. Розуміє відмінність між реальними та гіпотетичними ситуаціями та правильно формулює відповідні конструкції. Аналізує ситуації з власного професійного досвіду та моделює гіпотетичні сценарії.	1. Використання **схеми-підказки** для визначення типу умовного речення (запитання: реальна чи гіпотетична ситуація, приклад). Наведення прикладів із реальних ситуацій міжкультурної комунікації. 2. Використання у тестах та текстах найбільш уживаних ситуацій (із застосуванням умовних речень другого типу), які асоціюються із розробкою спільних проектів з партнерами з країн ЄС, включаючи написання грантових заявок тощо. *Наприклад, «If there were an earthquake, what emergency measures would you take?»*
Лексичний аспект		
Термінологія кризових ситуацій. ***Основні терміни:*** – evacuation, – emergency response, – first aid, – crisis management, – resilience; **колокації та сталі вирази:** – To provide first aid. – To manage a crisis effectively. – To ensure public safety.	Здобувач освітніх послуг: Володіє ключовою термінологією, що стосується кризових ситуацій. Використовує нову лексику в усному та письмовому спілкуванні, включаючи симуляції кризових ситуацій. Застосовує термінологію в тематичних презентаціях, обговореннях і доповідях. Моделювання ситуації на міжнародному європейському форумі, у культурних заходах, волонтерських проектах або молодіжних обмінах, спрямованих на зміцнення міжкультурних зв'язків та розуміння європейських цінностей.	1. Контекстуалізація через реальні сценарії: симуляції кризових ситуацій із застосуванням термінології (наприклад, аналіз плану евакуації університету, моделювання дій у разі надзвичайної ситуації). 2.Використання відео- та аудіо-матеріалів із європейських джерел: реагування на надзвичайні ситуації з субтитрами англійською мовою. 3. З метою закріплення тематичної лексики використовувати інтерактивні платформи (наприклад, Kahoot, Quizlet).

Таким чином, адаптація навчального матеріалу з англійської мови для немовних спеціальностей до євроінтеграційних процесів в умовах кризових ситуацій передбачає інтеграцію актуальної лексики, практичних ситуацій і мультимедійних ресурсів. Поєднання граматичних і лексичних аспектів через кейс-методи, рольові ігри та цифрові технології дозволяє зробити навчальний процес більш ефективним, гнучким і релевантним до сучасних викликів, а студентів – конкурентоспроможними на ринку праці.

Суттєвим викликом вважаються й ***методологічні труднощі впровадження змін.*** Перехід на нові навчальні моделі передбачає зміну підходів до викладання та оцінювання знань. Проте існують значні перешкоди для реалізації цього процесу, серед яких найбільш вагомими вважаються: відсутність належної підготовки викладачів до роботи в умовах змішаного та дистанційного навчання; низький рівень цифрової компетентності серед педагогічного персоналу та здобувачів освіти; необхідність розробки нових методик викладання, які враховують психологічний стан студентів у кризових ситуаціях; складність у забезпеченні балансу між теоретичним навчанням та практичними навичками, особливо у спеціальностях, що потребують лабораторної або клінічної підготовки.

Актуальні стандарти у сфері освіти сприяють інтеграції теоретичних знань і практичних навичок у єдину систему, що передбачає використання інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання. Ефективне засвоєння матеріалу можливе лише за умови формування у студентів ключових компетентностей, серед яких мобільність, критичне мислення, креативність та вміння приймати відповідальні рішення. Важливим є також розвиток комунікативних навичок, здатність працювати в команді та моделювати навчальні ситуації, що сприяє вирішенню проблемних аспектів дистанційного навчання.

Досвід як вітчизняних, так і закордонних закладів вищої освіти свідчить про високу ефективність інтерактивних методів навчання, що не лише покращують адаптацію студентів до нових умов освітнього процесу, а й підвищують рівень їхньої навчально-пізнавальної активності. Термін «інтерактивний» походить від англійського слова «interact» («inter» – «взаємний», «act» – «діяти»), що підкреслює важливість взаємодії під час освітнього процесу. Основу інтерактивного навчання становлять спеціально розроблені вправи та завдання, які сприяють активному залученню студентів у навчальний процес, полегшують процес засвоєння вивченого та покращують їхню адаптацію до нового навчального матеріалу.

Активне впровадження інтерактивних методів у дистанційне навчання стає must be методом. Для оцінки ефективності дистанційного навчання та виявлення основних труднощів було проведене анкетування студентів. В опитуванні взяли участь 60 студентів із різних спеціальностей, серед яких: А4 «Середня освіта», С 3 – «Міжнародні відносини», F3 «Комп'ютерні науки».

Аналіз відповідей продемонстрував, що студенти віддають перевагу відео лекціям та практичним заняттям (ситуативні ігри, вир ідей, навчаючи – навчаюся тощо) як найбільш ефективним формам дистанційного навчання. При цьому переважна більшість здобувачів освіти висловлюють готовність до самостійного опрацювання навчального матеріалу. Зокрема, це стосується тих, хто навчається на дуальній формі здобуття освіти, за якої теоретична підготовка проходить на базі закладу освіти, а практична – на виробництві / в організації тощо. У цьому контексті доцільно брати приклад з системи вищої освіти таких європейських країн, як Німеччина та Австрія, методи навчання в яких користуються величезною популярністю серед здобувачів освіти. Особливим попитом дуальна освіта користується серед спеціальностей гуманітарного, технічного та економічного напрямів.

Онлайн-заняття здебільшого проводяться на спеціалізованих платформах (MOODLE, ZOOM, Google Meet).

На питання «Які інтерактивні методи навчання ви б хотіли застосовувати у більшій мірі в майбутньому?» респонденти найчастіше відповідали (Рис. 1):

Рис. 1. Найбільш популярні інтерактивні методи навчання

Деякі студенти зазначили, що їм бракує обізнаності щодо інтерактивних методів, що ускладнює їхній вибір. Також окремі респонденти наголосили на важливості практичних робіт та можливості

інтерактивної комунікації з викладачем у форматі питання-відповідь (здебільшого спеціальності «Середня освіта» та «Комп'ютерні науки»). Готовність брати участь в усіх запропонованих інтерактивних видах навчальної діяльності висловили студенти спеціальності «Міжнародні відносини», для яких аналіз, обговорення, відстоювання своєї думки, вміння йти на компроміс тощо є важливою складовою майбутньої кар'єри.

Беручи до уваги результати дослідження, можна дійти висновку, що інтерактивні методи навчання відіграють ключову роль у підвищенні ефективності дистанційної освіти. Їх застосування не лише сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, а й розвиває комунікативні та аналітичні навички студентів. Подальші дослідження в цій галузі мають бути зосереджені на вдосконаленні цифрового навчання та адаптації інтерактивних методик до потреб студентської аудиторії в умовах кризових ситуацій та з огляду на процес євроінтеграції.

Логістичні та технічні бар'єри також створюють серйозні проблеми для організації навчального процесу, оскільки через війну багато навчальних закладів опинилися в зоні бойових дій та були частково або повністю зруйновані. Виникла нагальна потреба у відновлення інфраструктури та **створення** безпечних умов для студентів і викладачів, адже значна кількість студентів виїхала за кордон або змінила місце проживання, що ускладнює їхню участь у навчальному процесі. Обмежений доступ до якісного інтернет-з'єднання та технічних засобів став особливо критичним для регіонів із частими перебоями електроенергії та зв'язку. Організація роботи в закладах вищої освіти також зазнає змін. Викладачам і співробітникам доводиться виконувати додаткові функції, наприклад, надавати психологічну підтримку здобувачам вищої освіти, які постраждали від воєнних дій. Комунікація всередині закладу освіти та зі сторонніми партнерами також може бути ускладнена, особливо якщо традиційні канали зв'язку були порушені війною[2].

Війна та постійний стрес суттєво впливають на психоемоційний стан учасників освітнього процесу, через що ***психологічні та соціальні аспекти***, а саме підвищений рівень стресу та тривожності серед студентів і викладачів, що негативно позначається на засвоєнні навчального матеріалу, також відносимо до основних викликів сучасної реальності. Відбувається значне зниження мотивації до навчання через

[2] Коваль М. С., Пазен О. Ю. Адаптація освітніх програм до викликів воєнного часу в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»): журнал. 2024. № 10 (44). С. 230-242. URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-230-242

невизначеність майбутнього. Все це потребує додаткових ресурсів та підготовки спеціалістів.

2. Вплив євроінтеграційних процесів на вдосконалення освітніх програм з вивчення іноземної мови, адаптованих до потреб студентів у кризових ситуаціях

Євроінтеграційні процеси суттєво впливають на підготовку фахівців у сфері іншомовної компетенції в Україні, стимулюючи реформування освітньої системи для відповідності європейським стандартам. Це вимагає адаптації навчальних програм та методик викладання іноземних мов у закладах вищої освіти.

Згідно з дослідженням, реформування іншомовної освіти в Україні в контексті євроінтеграції передбачає впровадження Загальноєвропейських Рекомендацій (ЗЄР) Комітетом Сучасних Мов Ради Європи у навчальний процес вищої школи. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (***Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment***) – керівний документ, що використовується для опису досягнень тих, хто вивчає іноземні мови у Європі. Рекомендації з мовної освіти пропагують мову не лише як засіб повсякденного спілкування у міжнародному оточенні, але й описують, якими саме знаннями та навичками слід володіти, щоб ефективно конкурувати на міжнародному ринку праці. Так, в одному з основних принципів Загальноєвропейських Рекомендацій говориться про те, що «лише шляхом кращого володіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці та подолати упередження та дискримінацію». У час кризових ситуацій, зокрема, військових конфліктів між державами, навички іншомовного спілкування стали обов'язковою умовою практично всіх спеціальностей, але особливий акцент припадає на спеціальності, пов'язані з міжнародним спілкуванням та середовищем: «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародне право», «Міжнародний менеджмент», «Міжнародні комунікації», «Міжнародна логістика» тощо. Підготовка фахівців саме на таких спеціальностях потребує володіння іноземними мовами на професійному рівні, що сприятиме розвиткові взаєморозуміння, співпраці між країнами, покращенню міжнародного становища в цілому, адже це зумовлено самою специфікою цих професій та міжнародним ринком праці, де основним засобом спілкування та регулювання міжнародної діяльності виступає іноземна мова. Фахівці повинні вільно

висловлюватися в межах своїх професійних сфер, не витрачаючи час на пояснення та пошук альтернативних засобів комунікації. З огляду на вищезгадане мову доцільно вивчати відповідно до специфіки відповідної професії, тобто, підхід до лексичного матеріалу повинен носити професійно-орієнтований характер. Інтеграція професійної та іншомовної підготовки є ключовим аспектом формування конкурентоспроможних фахівців, що сприяє розвитку професійних компетенцій студентів у поєднанні з іншомовними навичками.

Перша версія ЗЄР (2001 р.) містить такий вид комунікативної мовленнєвої діяльності (communicative language activity), як ***медіація***[3], а також наведено приклади письмової медіації: *письмовий переклад* (забезпечення доступу до інформації для тих, хто не володіє мовою оригіналу), *реферування письмових текстів* (можливість швидко ознайомитися з ключовою інформацією без детального вивчення повного тексту), *письмове резюмування* (складання коротких підсумків з більш об'ємних текстів для розуміння сутності матеріалу*), адаптація текстів* для цільової аудиторії (переписування чи перефразування текстів, наприклад, спрощення складних технічних документів для ширшої публіки). Письмова медіація сприяє ефективній комунікації та розумінню між людьми з різними мовними та культурними фонами, що є важливим аспектом сучасної мовної освіти.

У листопаді 2011 року своєю Резолюцією Рада Європейського союзу рекомендувала використання **Рекомендацій** для валідації рівнів знань іноземної мови. Усі, хто вивчає іноземну мову, розподіляються на шість рівнів:

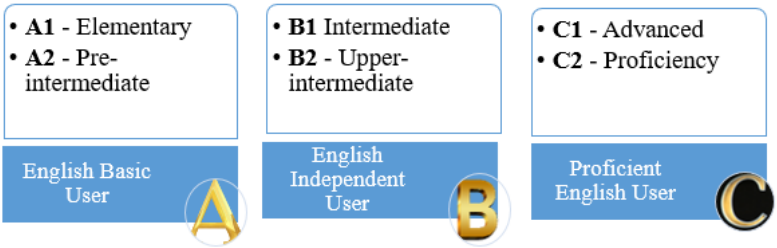

Передбачається, що здобувач освіти здатен виконувати основні види активності: Письмо (Writing), Усне мовлення (Speaking), Аудіювання (Listening) та Читання (Reading) на кожному рівні. Ці дескриптори можна використовувати до будь-якої мови, якими спілкуються в Європі.

[3] Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge: Cambridge University Press. 2001. 260 p. URL: https://rm.coe.int/1680459f97

У оновленій версії ЗЄР від 2018 року та 2020 р.[4] медіації приділяється значно більше уваги поряд з дескрипторами рівнів A1-C2. Слід пам'ятати, що дескриптори рівня B2+ та C1 дозволяють працювати у *професійній сфері*, перекладаючи наукові, технічні, фінансові та проєктні звіти, нормативні акти, прес-релізи тощо. У *академічній сфері* з рівнем B2+ дозволяється перекладати наукові статті, підручники та оповідання; C1 – наукові статті, підручники, літературна критика; C2 – наукові публікації (переклад за рівнями залежить від підвищення ступеня складності текстів, розширення жанрового різноманіття та тематичного (професійного) діапазону з урахуванням специфіки кожної дисципліни).

Починаючи з 2001 року Україна активно інтегрує Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, що сприяє уніфікації мовної підготовки та підвищенню мобільності студентів.

Процеси євроінтеграції мають значний вплив на вдосконалення освітніх програм з вивчення іноземних мов, особливо в контексті адаптації до непередбачуваних ситуацій. Це вимагає гнучкості та інноваційності в підходах до навчання, щоб забезпечити безперервність освітнього процесу та відповідність європейським стандартам.

Сучасні освітні програми впроваджують інноваційні тенденції, спрямовані на підвищення ефективності викладання іноземних мов. Це включає використання інтерактивних методів навчання, мультимедійних ресурсів та комунікативного підходу, що відповідає вимогам євроінтеграції та глобалізації.

Викладачі іноземних мов повинні бути готовими до інтеграції професійної та іншомовної підготовки фахівця в умовах реалізації професійно-орієнтованого навчання іноземним мовам. Викладач вищої школи, з одного боку, – практико-орієнтований фахівець, який впливає на студента своїми особистісними якостями, науковим дослідженням та органічно поєднує навчальний процес з науковими дослідженнями, а з іншого – провідна фігура навчального процесу, взаємодіюча зі студентами на основі концептуальних засад освіти, спрямованих на підготовку конкурентоспроможних фахівців. Готовність викладачів до інтеграції професійної та іншомовної підготовки зумовлює створення та впровадження механізми інтеграції професійної підготовки та формування білінгвальної складової професійної компетенції конкурентоспроможних спеціалістів.[5]

---

[4] Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing. 2020. 275 p. URL: https://rm.coe.int/common-european-framework-of-referencefor–languages-learning-teaching/16809ea0d4

[5] П'ятикоп І. Принципи інтеграції професійної та іншомовної підготовки конкурентоспроможного фахівця на основі компетентнісного підходу. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. Вип.73, том 3. С.278-284. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-3-42

Непередбачувані ситуації, такі як пандемії чи військові конфлікти, вимагають швидкої адаптації освітніх програм. Використання дистанційних технологій навчання, розробка онлайн-курсів та забезпечення доступу до цифрових ресурсів стають ключовими елементами для підтримки безперервності освіти. Це також включає підготовку викладачів до роботи в онлайн-середовищі та забезпечення технічної підтримки для студентів.

У процесі розробки тестових завдань та навчальних матеріалів, спрямованих на вивчення іноземних мов у контексті євроінтеграції, доцільно включати ситуації, які відображають реальні аспекти цього процесу. Це не лише підвищує практичну цінність навчання, але й готує студентів до реальних комунікативних ситуацій, з якими вони можуть зіткнутися в професійному та особистому житті. Нижче наведено ряд ситуацій, які можна використовувати в тестах чи навчальних матеріалах:

1. ***Участь у міжнародних конференціях та семінарах***: сценарії, де студентам пропонується підготувати доповідь або презентацію на тему євроінтеграції, обговорити питання співпраці між країнами ЄС та Україною, або взяти участь у панельних дискусіях.
2. ***Професійні стажування в країнах ЄС***: завдання, що моделюють ситуації проходження стажування в європейських компаніях чи установах, включаючи спілкування з колегами, вирішення робочих питань та адаптацію до корпоративної культури.
3. ***Академічна мобільність***: ситуації, пов'язані з навчанням за програмами обміну в університетах ЄС, включаючи процес подання документів, спілкування з адміністрацією та викладачами, а також адаптацію до нової освітньої системи.
4. ***Культурні обміни та волонтерські програми***: завдання, що передбачають участь у культурних заходах, волонтерських проектах або молодіжних обмінах, спрямованих на зміцнення міжкультурних зв'язків та розуміння європейських цінностей.
5. ***Співпраця в рамках європейських проектів***: сценарії, де студенти беруть участь у розробці та реалізації спільних проектів з партнерами з країн ЄС, включаючи написання грантових заявок, планування та звітування.

До переваг використання таких ситуацій у навчанні відносимо: *релевантність*, адже студенти вивчають лексику та граматику, які безпосередньо пов'язані з їхніми майбутніми професійними та академічними потребами; *мотивацію,* оскільки реальні ситуації підвищують інтерес до навчання, студенти бачать практичне застосування отриманих знань; *розвиток міжкультурної компетентності*, коли знайомство з культурними та соціальними аспектами країн ЄС сприяє формуванню толерантності та розуміння

культурних відмінностей. Включення найбільш уживаних ситуацій, пов'язаних з євроінтеграційними процесами, у тести та навчальні матеріали сприяє підготовці студентів до реальних викликів та можливостей, які виникають у процесі інтеграції України до європейського простору.

Дієвим методом адаптації іншомовної підготовки студентів в умовах євроінтеграційних процесів є приєднання закладів вищої світи до Програми Європейської Комісії eTwinning (зокрема, педагогічних вишів за напрямом «eTwinning for Future Teachers»), що дає можливість участі та підготовки студентів до проєктної діяльності на європейському рівні, участі в програмах обміну досвідом, пошуку партнерів (наприклад, EduBridges, CaseLabs, MentorMatches, ThinkHubs, Student-Led Tech Talks тощо).

Приєднання до європейського освітнього простору ставить задачі:

– активного запровадження нових методик навчання: використання методики змішаного навчання (blended learning), що поєднує традиційні заняття з онлайн-форматом; інтерактивних мовних платформ (Duolingo, Busuu, BBC Learning English тощо), мобільне навчання через спеціалізовані додатки та соціальні мережі;

– посилення комунікативного підходу: створення віртуальних мовних клубів та партнерських програм із закордонними ВНЗ, використання методики проєктного навчання для формування навичок міжкультурної комунікації, акцент на ситуативному навчанні та симуляціях реальних комунікативних ситуацій;

– міжнародна співпраця та розширення кордонів академічної мобільності: участь у програмах академічної мобільності (Erasmus+, DAAD, Fulbright), підтримка двомовного навчання та розширення англомовних курсів у закладах освіти, включення до навчальних програм курсів з європейських стандартів міжкультурної комунікації.

ВИСНОВКИ

Адаптація освітніх програм іншомовної компетенції до умов євроінтеграції під час кризових ситуацій є необхідною складовою освітньої політики України в процесі євроінтеграції. Використання інноваційних технологій, посилення міжнародної співпраці та впровадження змішаного навчання дозволяють забезпечити якісну підготовку фахівців, здатних ефективно функціонувати у глобальному середовищі. Подальші розвідки у цій сфері мають бути спрямовані на розробку інтерактивних навчальних ресурсів, адаптацію цифрових технологій та підвищення кваліфікації викладачів.

У результаті дослідження дійшли висновку, що для ефективного впровадження змін необхідно: розробити комплексні освітні програми, що враховують сучасні виклики; посилити підготовку викладачів до

роботи в умовах змішаного та дистанційного навчання; інвестувати в цифрову інфраструктуру, що забезпечить безперебійний доступ до знань; впровадити системи психологічної підтримки для студентів та викладачів; розширити міжнародну співпрацю для інтеграції українських студентів у європейський освітній простір.

Успішна адаптація освітніх програм дозволить забезпечити якісну освіту навіть у кризових умовах та створити основу для майбутнього розвитку системи освіти в Україні з урахуванням загальноєвропейських рекомендацій.

В умовах сучасних викликів виникає нове бачення іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти: відбулися значні зміни в освітніх потребах студентів, а саме посилилася потреба в нових знаннях, пов'язаних із безпекою, психологічною стійкістю, управлінням в умовах кризових ситуацій та міжнародним правом. У зв'язку з цим багато студентів розглядають можливості навчання за кордоном або участі в міжнародних програмах обміну, що вимагає підготовки до інтеграції у європейську систему освіти.

До основних напрямів адаптації освітніх програм доцільно віднести гнучкість навчального процесу, запровадження асинхронного навчання (доступ до лекційних матеріалів у зручний час), можливість змінювати формат навчання залежно від умов (онлайн, офлайн, гібридний (змішаний) формат). персоналізація навчального процесу з метою врахування індивідуальних потреб студентів, включення до навчальних програм курсів з психологічної стійкості та подолання стресу, впровадження інтерактивних онлайн-платформ та мобільних додатків для самостійного навчання, використання сучасних методик (VR-технології, адаптивне навчання, інтерактивні симуляції), включення до програм курсів, спрямованих на інтеграцію у європейський освітній простір, підтримка мобільності студентів через міжнародні освітні програми та співпрацю із закордонними університетами.

Таким чином, адаптація освітніх програм з іншомовної компетенції у закладах вищої освіти України під час кризових ситуацій в умовах євроінтеграції є необхідним кроком для забезпечення безперервності та якості освіти. Впровадження гнучких навчальних підходів, інтеграція сучасних технологій та орієнтація на європейські стандарти сприятимуть підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно діяти в умовах глобальних викликів.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується адаптація освітніх програм з іншомовної компетенції у закладах вищої освіти України під час кризових ситуацій в умовах євроінтеграції. Розглядаються виклики, що постають перед освітніми установами, зокрема необхідність діджиталізації навчального процесу та інтеграції європейських стандартів. Аналізуються стратегії

адаптації, включаючи впровадження різних форм дистанційного навчання, оновлення змісту програм відповідно до європейських рекомендацій та забезпечення психологічної підтримки студентів. Особлива увага приділяється ролі викладачів у забезпеченні якості освіти та розвитку іншомовної комунікативної компетенції студентів. Висвітлюються приклади успішної адаптації освітніх програм під час кризових ситуацій та їхній вплив на підготовку конкурентоспроможних фахівців. Результати дослідження можуть бути корисними для освітніх установ, які прагнуть підвищити ефективність навчання в умовах невизначеності та інтеграції до європейського освітнього простору.

Література

1. Пасічник О. Проблема добору лексичного мінімуму з іноземних мов для закладів загальної середньої освіти: історія, сьогодення, перспективи. *Український Педагогічний журнал.* 2022. (1). С. 98–106. URL: https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-1-98-106
2. Коваль М. С., Пазен О. Ю. Адаптація освітніх програм до викликів воєнного часу в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»): журнал. 2024. № 10 (44). С. 230-242. URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-230-242
3. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. *Cambridge: Cambridge University Press*. 2001. 260 p. URL: https://rm.coe.int/1680459f97
4. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing. 2020. 275 p. URL: https://rm.coe.int/common-european-framework-of-referencefor–languages-learning-teaching/16809ea0d4
5. П'ятикоп І. Принципи інтеграції професійної та іншомовної підготовки конкурентоспроможного фахівця на основі компетентнісного підходу. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2024. Вип. 73, том 3. С. 278-284. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-3-42

Information about the author:
Chykalova Maryna Mykolaivna,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy 40002, Ukraine